

УДК 007 : 304 : 070

Панченко С. А.¹

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ПОЧАТКУ ХХ СТ. У ПУБЛІЦИСТИЦІ СЕРГІЯ ЄФРЕМОВА

Серед яскравих і незабутніх особистостей в українському політичному соціумі початку ХХ ст., наділених місією бути речниками ідей соціального поступу, свободи, толерантності, політичної й культурної окремішності українців, поважне місце займає постать Сергія Олександровича Єфремова. Через спотворення радянською історіографією фактів з історії національно-визвольної боротьби українців за свою державність, це ім'я було викреслене з цього процесу, не знаходило об'єктивного висвітлення в наукових дослідженнях. Впродовж багатьох десятиліть С. Єфремова згадували як «представника дрібнобуржуазних партій», «українського буржуазного націоналіста, «члена антинародної Центральної Ради» та ін. Разом з тим у професійній сфері це був відзначений самобутнім, неповторним талантом журналіст, видатний літературний критик і літературознавець, редактор, видавець, у політиці – прихильник ліберально-демократичних і етично-соціалістичних цінностей, що брав активну участь у державотворенні України. Ігор Гирич, звертаючи увагу на цінність творчого доробку Сергія Єфремова, відзначає: «С. Єфремов-публіцист. Про це говориться незаслужено мало. Блискучий полеміст, він відгукувався на кожну новину українського життя й антиукраїнські випадки чорносотенців та російських лібералів; прекрасний знавець літератури, він володів багатою афористичною, образною мовою. Публіцистична спадщина С. Єфремова – класичний еталон для української журналістики, й сучасники, безперечно, повинні повертатися до його величезного доробку, вчитися на досконалих зразках публіцистичного мистецтва» [1, с.338]. С. Єфремов був також співтворцем модерної української національної журналістики, розмова про яку наразі є на часі.

В усі буремні часи історії засоби масової інформації – це потужна інформаційна зброя, здатна формувати і скеровувати громадську думку. Під час української національно-визвольної революції потреба у такій зброї була особливо великою. Напередодні Лютневої революції в Росії на території України виходило лише 6 українських друкованих видань, у 1917 р. їх кількість зросла до 106 і вже у 1918 р. досягла 212. Це значно сприяло

просуванню національної ідеї у суспільстві. Проте її бачення було різним – втілювалося у постулатах різних політичних сил і поширювалося періодичними виданнями.

Поява Всеукраїнської безпартійної організації в 1897 р., на думку Сергія Олександровича, розпочала новий етап в історії українського національно-визвольного руху. Це був перехідний час від аполітизму до політики, від громад до партій, від українофільства до національного радикалізму. Для старшого покоління українських громадських діячів організація стала епілогом їх біографії, але в той же час виявилася притягальною силою для молодого хлопця, який згодом став одним із активних учасників перших українських ліберальних партій. Заснування демократичної партії у 1904 р. стало логічним результатом розвитку українського ліберального руху. Політико-організаційне об'єднання української інтелігенції розширило політичний спектр національно-визвольного руху. Одним словом, українські революційні партії «крайнього соціалістичного» напрямку змусили помірковано налаштованого С. Єфремова відмовитися від виключно культурницької роботи і органічно поєднати її з громадсько-політичною діяльністю.

Саме на цей період припадає його участь у відновленій першій всеукраїнській газеті «Рада» – «Нова Рада». Видання вирізнялося серед інших часописів глибоким аналітичним змістом. Серед публіцистів першість справедливо належала С. Єфремову. Про вагу його слова промовисто свідчить кількість його публікацій: близько тисячі майже у п'ятистах числах газети, тобто на одне число припадало приблизно дві публікації. С. Єфремов готував експрес-інформацію про поточні події – нею відкривалася «Нова Рада». У кожному номері подавалася аналітична або полемічна стаття, що складалася з двох-п'яти частин. Рідше журналіст писав огляди преси й інформацію для відділу хроніки. Публіцистика автора вражала об'єктивністю, глибиною думок, образністю, жанровою палітрою, саме він і визначав обличчя газети.

С. Єфремов вважав за необхідне послідовно відстоювати національні права народу, всебічно сприяти їх повному впровадженню, задоволенню всіх культурних потреб українців. Метою українського руху оголошувалося формування сучасної української нації як повноцінного громадянського і національного організму. Самостійність України С. Єфремов сприймав як необхідну умову для формування рівноправної федерації народів. Він сподівався, що у майбутньому Україна буде відігравати більш значну роль у європейській геополітичній грі. Дехто із його сучасників твердив, що він на той час був проти українізації освіти, проте загальновідомим є факт, що С. Єфремов виступав за українську школу, університети і вважав, що заходи ці повинні здійснюватися поступово і зважено. Такої ж думки він дотримувався

і стосовно розвитку національної журналістики, долучаючись до редагування та публікуючи на сторінках тодішньої періодики значну кількість своїх матеріалів.

В історії української журналістики перших десятиріч XX ст. Єфремов поруч М. Грушевського, Б. Грінченка, А. Ніковського, Ф. Метушевського, Є. Чикаленка, М. Шаповала – постать ключова. Велику надію у справі об'єднання українського суспільства і підтримки його всебічного розвитку С. Єфремов плекав щодо української преси. Незважаючи на постійні утиски владних структур, саме українська преса розвивається, на його думку, найбільш динамічно, оперативно реагує на всі події суспільного життя, впливає на широку аудиторію. Досить назвати вражаючий перелік видань, з якими пов'язане його ім'я: «Зоря», «Правда», «Киевская старина», «Записки Наукового Товариства імені Шевченка», «Літературно-науковий вісник», «Нова громада», «Промінь», «Основа», «Волинь», «Україна», «Наше минуле», «Дніпрові хвилі» та ін. Єфремов брав участь у редагуванні газет «Громадська думка», «Рада», «Нова рада», журналу «Нова громада». Упродовж 1895-1918 був одним з керівників видавництва «Вік». Творча спадщина Єфремова-публіциста складає понад 3000 різножанрових праць, об'єднаних стрижневою думкою – про Україну, її культурну самобутність та історичне право на державне життя.

Отже, опрацювання доробку С. Єфремова, уважне і неупереджене детальне прочитання його спадщини ще попереду, як і деталізоване дослідження його поглядів щодо державності України. Подальшого вивчення також потребує властиве вченому врахування специфіки певної епохи, його доповнення і розширення трактувань історичних подій та явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гирич І. Публікації С. О. Єфремова в газеті «Нова Рада», 1917–1919 рр. (За архівним примірником з бібліотеки літературознавця). *Український археографічний щорічник*. Вип. 2. Київ, 1993. С. 336–375.